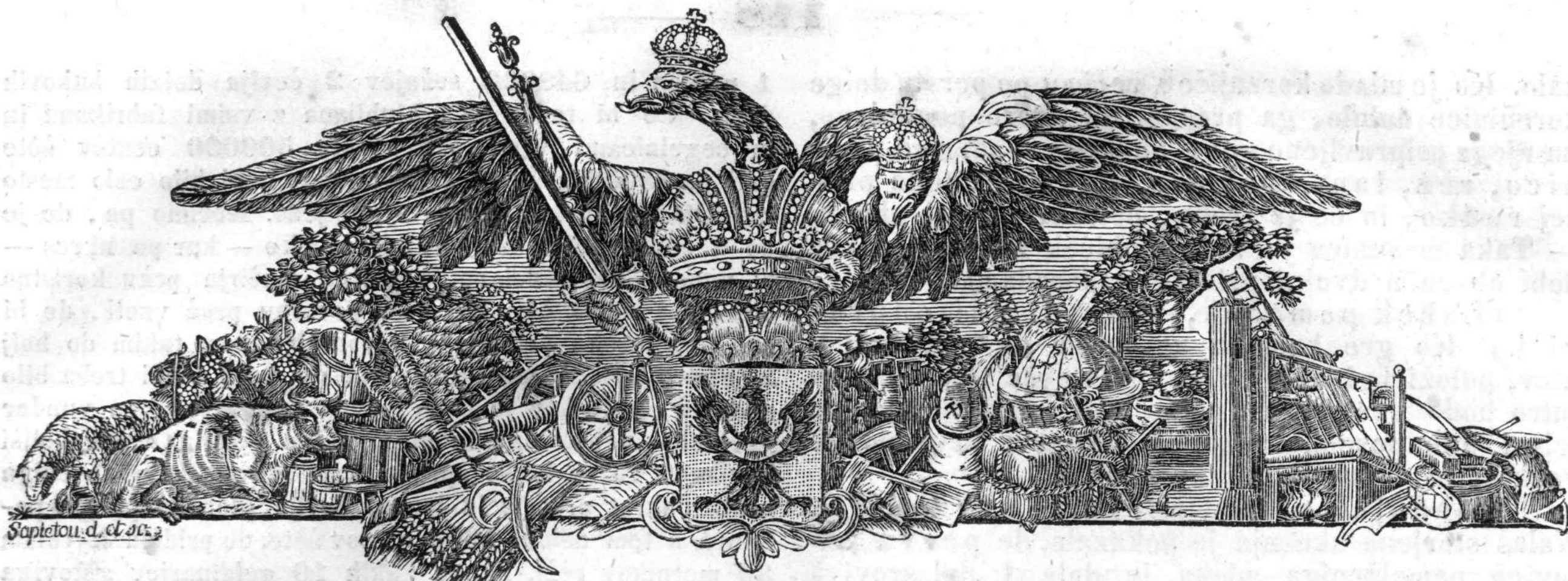

Kmetijske in rokodelske Novice.

Na svetlobo dane od c. k. krajske kmetijske družbe.

Tečaj V.

V sredo 28. maliga serpana 1847.

List 30.

Začarana puška.

Ki Saveta bi vidil puško krasno,
Odrevenil bi čudeža zavzet;
Z obročki cev je kinčena opasno,
Deset srebrnih, zlatih je deset,
Košenih zvezd bleši se peta jasno,
Kot beli sneg svetlobe sončne vnet,
Od bata visi gostih čopov troje
Iz čistih svil rudečorožne bóje.

Scer druge tud z obročki zlatnim jako,
In svilenim so čopi kinčene,
Po Banjaluci puškarji enako
Vdelavajo blešeče zvezdice;
Pa kdo ti strelki dal krepost je tako,
De sprožlej vsak protivnika podre,
De vsaka krogla, ktera v cev ji zajde,
Gotovo tud sovražno serce najde?

In z Delimam, ki sploh previdno trojnim
Varenim jeklu je vkovan grozil,
Z Arnavtam divjim, ki z oklepam bojnim
Klobučine ovit je šestkrat bil,
In z drugim scer sovražniki nebrojnim
Je Sava se, vostinski beg, boril;
Kot pajčine predre stvari kovane,
Kot suhi list vareno jeklo zmane.

Njegova čast razlega se široko,
Od ust do ust v okrajni zadoni,
Vse keršeno poštuje ga visoko,
Stermevši del o puški govori,
Mohamedanstvo ranjeno globoko,
Na levi, desni straha omedli,
Zaupno ga domače ljudstvo slavi,
Sovražno se treptáje v miru spravi.

In glej! Davúd, vojšak ponosne Rame,
Nar lepši Turk, nar hrabriši tačas,
V orožnici si krasno puško sname,
S cekini poln nabaše svilni pas,
Pod pazho citre zlatosvitile vzame,
Iz dvanajsterih nar milejši glas,
Zapusti v petek banjaluške zide,
V nedelo v grad vostinski samši pride.

Po vodbi viž prebira strune pično,
Vse deklice poslušajo ga kar,
Na miloglas oberne gódbó lično,
Vsih persi so britkost in zdih in mar;
Zapoje pesem od ljubezni mično,
Nastazija mu verže rožo v dar,
Mu rožo verže, k sercu rahlo segne,
Zarudi v lice in domu pobegne.

Zvečer ko mrak pokrije grad in gaje,
Stoji ob oknu hčerka begova,
Pod njim zazre Davúda tik ograje,
Ko bran zelen je verta njeniga,
In kér se vkloni željno na-nj gledaje,
Odpade ji rumena kapčica;
Davúd prispe, jo dvigne, in s cekini
Napolnjeno nazaj podá deklini.

Potem vesel na strune vdari svoje,
Tri viže jak iz glasa v glas derví,
Medenih ust od nje lepote poje,
Od plamena, ki serce mu morí,
Od silenja ko želj protivne roje
Le v nje spomin zmagljivo zdaj vertí,
Občutke skrivne serca vse razkrije,
Na zadnje v te besede rah zavije:

(Dalje sledi.)

»Sladko bitje, krasna diva,
Gani se Nastazija!
Ti si pevcu mude kriva,
Bodi saj mu usmiljena.«

»Glej, strašan oblak se niža,
Grom pritiska, piš grozí,
Toče strah, vihar se bliža,
Daleč krog zavetja ni.«

»Oj, gorjé mi! iz višine
Tresk popali život moj,
Pričo tebe plóh pogine,
Plóh in strele pevec tvoj.«

»Otmi rahla golobica,
Mično dete reši me!
V golobjaku siva tica
Drugu, glej! prijazna je.«

In deklici o temu serce bije,
De skorej se bijenja sliši glas,
Pod nedrijem divškim si odviže
Sedmerno vez, rudečosvilni pas,
Zaklepu okna sredek terdno vrije,
In konca dva pustí viséti v gaz;
Kot iverca po jelki v gnjezdo švigne,
Po pasu tak Davúd se v izbo dvigne.

»Ah, tiho tiho, nihče de ne čuje,
Zgubljena scer, zgubljena sva obá!
In tiho tiho se beseda vsnuje,
Tihejši zmir — in kmalo vmolknetá.
Potem ko dan petelin oznanuje,
Davúd nerad k odidu se ravná,
Prihodno noč verniti se, obljudi,
Ter prime pas in urno v mrak se zgubi.

Kmetijske drobtinice.

(Sol za pitanje prešičev.) Sol se je pri pitanji prešičev práv dobro skazala, če se jim je vselej v primerjeni meri dajala. Sol ponagli pitanje, pa tudi prešiče mnogih bolezin obvarje. Nar pripravniši je, jim jo v ta namen na vodi z otrobi dajati, in sicer po pol lota na vsako oblodo.

(De na pol zrelo sadje v suhih letih z drevés ne pada.) Odkopaj zemljo okoli drevés pol čevlja globoko in natresi skopano jamo s plévami; pléve skozi in skozi dobro z vódo

polij in potem jih rahlama z zemljo pokrij. To stori, de zemlja okoli drevés dolgo časa vlažna ostane; polivanje se mora pa večkrat ponoviti. — Ta pomoček se je po spricanji slovečih nemških kmetovavcov ne le o suhih letinah, ampak še clo takrat práv dobro obnesel, ko je poprejšnje leto suho bilo.

(Práv debelo korenje zrediti). Na pozno jesen vsej seme na sterniša ali na vert, takó de zamore pod zemljo sicer še kaliti, pa ne več pogmati. Drugo spomlad se bo korenje zgodej prika-

zalo. Ko je mlado korenjiče k večimu po perstu dolge koreninice dobilo, ga presadi na dobro pognojeno, za njega pripravljeno njivo, ali pa ga vsadi med pšenico, rež, lan, krompir, ali fižol, tode precej redko, in če je treba, potrebi poprej plevél. — Taka mešanica je velik dobiček za kmeta, kér dobi ob enim dvojni pridelk zaporedama.

(Lahek pomoček, kuretni uši odpraviti.) Ko gré kuretna na večer na gredi ali v hlev, položi jelševih (olšjih) vejic tje, in drugo jutro bodo vse vejice polne uši, zato kér jim je jelšni duh posebno prijeten. Ponovi ta pomoček večkrat in odpravil boš kuretni uši.

(Zadnja kaplica mléka je nar boljši). Nalaš storjena skušnja je pokazala, de perva polovica namolženiga mléka je dala 1 del sroviga masla ali putra; druga polovica ravno tiste krave pa 4 dele, tedej trikrat več. To nas uči, de naj se krava pri vsaki molži popolnoma zmolze.

Velki zbor

c. k. Ljubljanske kmetijske družbe 20. dan veliciga travna.

(Dalje.)

Gosp. Dr. Orel, ki celo Ljubljansko močirje (Morast) na tanjko poznajo, kér se že veliko lét z obdelovanjem tega zemljiša pečajo, so nam z nar veči natančnostjo razložili sedanji stan in sedanjo imenitnost Ljubljanskiga močirja ali — kakor mu tukej pravijo — Ljubljanskiga mahú. Celo močirje je po gosp. dohtarjevih besedah že takó na suho djano, de ni nikjer taci krajev več, h katerim bi se ne moglo priti, in če se bodo velki grabni še nekoliko globokeji in širji kopali in nekatere globíne umno popravile in poravnale, bo spravil sleherni posestnik celo svoje zemljiše kmalo v rodovitni stan. Tudi obdelovanje že osušeniga zemljišva gré veselo od rók in povsod se že vidijo lepe senožeti in rodovitne njive. Umni kmetovavec pa ne obdeluje vsiga močirja po enim kopitu. Močirje, kjer rêsje raste, ni za nobeno drugo rabo, kér vedno močirno ostane; če navoziš na take kraje persti, se ti bo toliko bramorjev zaredilo, de ne boš nikdar veliko pridelal. — Z veliko večim pridam se dajo take zemljiša popravljati, kjer mah raste; take zemljiša, akoravno so ob dežji rade premokre, o suši pa presuhe, se dajo z napeljano perstjó in gnojem kmalo v dobre njive ali senožeti spreobrniti. Napčno bi pa bilo misliti, de enkrat ogleštane senožeti bojo kmetovavcu skoz in skoz veliko sená in otave dajale; to ne gré. Če ne moreš na-njo včasi vode napeljavati, ali če bi se ne splačalo jih včasi koliko toliko pognojiti, moraš take senožeti kakor deteljša zopet preorati in za toliko časa v njive obrniti, de bo poveršna zemlja zopet rodovitniši postala. — Nar boljši zemlja na močirji je pa tista, kjer breza in bukavnica (Torfblume) rastete; take zemljiša se dajo s samim gnojem, brez de bi jih žgati treba bilo ali pa pèrsti na-nje voziti, v rodovitne njive ali senožeti spreobrniti; lepe senožeti, de je kaj, in pa bogata rež, pšenica, ječmen, turšica, ovës in prosó poplačujejo obilno trud in stroške kmetovavcu. Tudi sočivja, repe, krompirja, lepiga špargeljna in mnoge živinske piče, kakor detelje, grahorke, pahovke, mačjiga repa, korninšice i. t. d. se pridelata na cente. — Kar pa — po mislih gosp. Dr. Orla — močirju nar veči vrednost daje, je šôta (Torf), ktera posušena, nadomesti derva za kurjavo. Šôta celiga močirja bi sicer ne bila za kurjavo pripravna, zato kér je veliko take, ki je od povodinj preveč zablatana; 25750 oralov zemlje pa je na močirji gotovo take, de bi dala sploh po 4 čevlje globoko dobre šôte, kar bi skupej 329 milijonov in 600000 centov suhe šôte vèrglo, ki je za kurjavo toliko vredna, kakor

1 milijon in 648000 sežnjev 2 čevlja dolzih bukovih dèrv. Če bi tedej cela Ljubljana z vsimi fabrikami in in cegelnicami vred potrebovala 500000 centov šôte (ali pa 25000 sežnjev bukovih dèrv), bi bilo celo mesto za 659 lét za kurjavo preskerbljeno. Recimo pa, de je po 4 čevlje šôto rezati pregloboko — kar pa ni res — bi vunder za obdelovanje celiga močirja práv koristno bilo, saj za 2 čevlja šôte poverhu proč vzeti, de bi se, brez strahu prihodnjih povodinj, potem takim do bolj krepke in rodovitniši zemlje prišlo, brez de bi treba bilo maha žgati, kar je — čeravno ne povsod, pa vunder večidel — nepotrebna in nespametna potrata nar boljši kurjave! To se lahko spríča: kmetovavec, ki njivo eniga orala enkrat preorje in jo pol čevlja globoko požgè, pokončá s tem delam 1600 centov šôte, de pridelata k večim 30 mernikov reží, ki mu kakih 10 goldinarjev gotoviga dobička vèržejo, ker vës drug pridelk se mora za seme, delavce i. t. d. porajtati. Za 10 gold. je tedej 1600 centov šôte pokončal, ktera bi mu bila, po 12 kraje. cent, po odrajtanih vsih stroških nar menj 160 gold. gotoviga dobička vèrgla. — Ko bi se tedaj takó s šoto ravnalo, kakor smo tukej razložili — pravijo gosp. Dr. Orel — bi bili Ljubljancanje čez 229 let s kurjavo prevideni, in naši gojzdi, ki so že večidel v slabim stanu, bi se med tem spet zarasli. Naj bi za prid svojih podložnih skerbno poglavarstvo — so sklenili gosp. Dr. Orel — ta moj svet prevdariti blagovolilo!

(Dalje sledí.)

Zvezdoslovje.

(Dalje.)

10. §. Občinski zapopadki od planétov.

Vsi planéti in njih lune so veči ali manji tamne krogle, ki dobivajo svojo svetlobo in gorkoto od sonca; Jupiter, Saturn in Uran se nekoliko, pa clo malo tudi samí od sebe svetijo. Vsi planéti so na svojih tečajih nekoliko vdani in prek srede pod svojimi vravnovárji nekoliko napeti; Jupiter je v priméri od vsih družih nar bolj vampast; že tó spríčuje, de so bili od začetka bolj mehki in de okoli svoje podvósi vertè je več blagá — materije — proti njih sredi zlezlo. Saj od večih se gotovo vé, v koliko časa se okoli sebe in sicer vsi od večera proti jutru osučejo. Po tacim osukanji okoli sebe postaja tedej tudi na njih noč in dan, in sicer na enih krajši na družih daljši.

Vsi planéti, spremljeni tí, ki jih imajo, od svojih lun, se tudi verté kot zemlja od zahoda proti izhodu v svojih — slednji v večim — kolobárjih ali elípsah in v stanovitnih časih okoli sonca takó, de je sonce blizo srede vsih teh okrogov. Takó imajo na vsacim planétu svoje lastno leto, pa po daljavi na vsacim daljši; če terpi na Merkurji léto le 88, na Danici 225 in na naši zemlji 365 dní, se vleče na Jupiterji léto na 12, na Saturnu na 29 in pol in na Uranu na 84 naših lét. Kdor bi tedej na Uranu 20 lét preživil, in potem k nam prišel, bi pri nas starost Matuzaléma imel.

Kér so vse podvósi in tudi kolobárji planétov malo več ali menj kakor naše zemlje nagnjeni, je iz tega tudi očitno, de so na njih po štirje létni časi kakor na našem planétu. Vse planéte gré tedej iskati prek 12 nebeških znamenj, tó je prek poti, po kateri se zemlja okoli sonca vertí in ktera se sploh, pa ne po resnici, sončna pot imenuje; Jupiterja boš na nji večkrat práv lepo razložil.

Od naše lune in od Danice smo že povedali, de imate take in še večí goré ko naša zemlja. De so na planétih in njih lunah goré, hribi, dolíne, planjave i. t. d., de imá vsak planét svoje zračno in tudi vodeno morje, tó so resnice, kterih se zvezdogledi nikakor znebiti ne zamorejo.